

ISTANBUL MULKIYELİLER VAKFI / AYDINLAR DAVASI

6 Temmuz 1989

Aziz Nesin, Kenan Evren, Değişmeyen Türkiye – Haluk KALAFAT

Evren "Aydınlar Dilekçesi" Davası'nın şartlarını, dönme ilişkisi tartışıyor... Ancak, kararın açıklanmasından sonra "gelişim" diye yazıyorlar diye ve anılmayacak isim anıtlar gibi

Aydınlar Davası

Evren "Biz çok aydın gördük, vatan hainliği yaptılar. Son Padişah Vahdettin aydındır. Ama memleketi düşmanlara teslim etti"; Aziz Nesin'in yanıtı: "Vahdettin'in aydın olup olmadığı tartışılır ama devlet başkanı olduğu kesindir".

Yaklaşık çeyrek asır önce **Aziz Nesin** dönemin Cumhurbaşkanı **Kenan Evren** hakkında manevi tazminat davası açtı.

Ankara Dokuzuncu Asliye Hukuk Mahkemesi'nden 4 Şubat 1987'deki başvuruya jet yanıt geldi: Ret.

Mahkemenin 10 Şubat'ta gösterdiği gerekçe Cumhurbaşkanı'nın sadece vatan hainliği suçlamasıyla yargılanabileceğiydi. (1)

Oysa Aziz Nesin'in tazminat isteme nedeni Kenan Evren'in kendisine ve kendisiyle aynı dilekçeye imza atan 1382 kişiye daha "vatan haini" demesiydi.

Söz konusu dilekçe 15 Mayıs 1984 tarihinde 1383 aydının "Türkiye'deki demokratik düzene ilişkin gözlem ve istekler" başlığını verdikleri metindi.

12 Eylül Darbesi'nin üzerinden neredeyse dört yıl geçmiş; parlamenter sisteme geçeli ise bir olmuştu. Türkiye'de ifade ve düşünce özgürlüğünün sözünün dahi edilemediği Sıkıyönetim günleri yaşıyordu. 1383 cesur insanın (2) imzaladığı dilekçe daha çok Aziz Nesin ile anılır oldu.

Evren'in Manisa konuşması

EVREN MANİSA'DA KONUŞTU

HAKAN TARTAN
MANİSA

"Memleketi, işçi, aydın, memur diye ayırıyorlar"

"Vahdettin de aydındı ama, vatani sattı"

"ANAYASA'YA DELİK AÇTIRMAM"

Cumhurbaşkanı Kenan Evren Ege Bölgesi'nde yaptığı konuşmada, "Memleketi, işçi, aydın, memur diye ayırıyorlar" dedi. Evren, "Vahdettin de aydındı ama, vatani sattı" dedi.

Evren Ege bölgesinde yaptığı konuşma 12 Eylül darbesiyle ilgili olarak, Kerkap, Samsat ve Alaylı ilçelerinde yapıldı. Üç süreli konuşma günleri boyunca konuşan Evren, "Memleketi, işçi, aydın, memur diye ayırıyorlar" dedi. Evren, "Vahdettin de aydındı ama, vatani sattı" dedi.

Evren, "Memleketi, işçi, aydın, memur diye ayırıyorlar" dedi. Evren, "Vahdettin de aydındı ama, vatani sattı" dedi.

"Aydınlar Dilekçesi" fikri ondan çıkmıştı ve metnin yazımından imzacılarla yapılan toplantılara kadar sürecin içindeydi.

Emre Kongar o günleri şöyle aktarıyor:

“Aziz Bey 12 Eylül’ün baskıcı rejiminden çok rahatsız olmuştu ve mutlaka bir şeyler yapmak gereksinimi hissediyordu; sonunda, yapılan yanlışlara aydınlar tarafından imzalanan bir dilekçe ile karşı çıkmaya karar vermişti. (...) Metin toplantıları genellikle [Aziz Nesin’in] Nişantaşı’ndaki evde oluyordu ve katılımın olanaklı olduğu ölçüde genişletilmesi için, her toplantıya değişik kişileri çağırıyorduk. (...) Aziz Bey, Hacettepe Üniversitesi’nin değerli göğüs cerrahı Prof. Dr. **Hüsnü Göksel**’le birlikte Çankaya’ya çıkarak dilekçeyi Evren’e vermek istedi; Evren kabul etmediği için kapıya bırakıp çıktı. Sonradan İstanbul Sıkıyönetim Savcılığı bütün imzacılar hakkında soruşturma açtı ve hepimizi Selimiye kışlasına celbedip ifadelerimizi aldı.”

Dilekçe Evren’e sunulduktan sonra Kenan Evren’in ve Sıkıyönetim’in yanıtı sert oldu. Evren Manisa’da düzenlenen bir mitingde verdi ilk yanıtı: “Biz çok aydın gördük, vatan hainliği yaptılar. Son Padişah Vahdettin aydındır. Ama memleketi düşmanlara teslim etti. Ben ne yapayım öyle aydını?”

Sıkıyönetim Komutanlığı “Aydınlar Dilekçesi” metnine el koydu. 26 Mayıs günü “Aydınlar Dilekçesi”ne imza atanlar arasından, dilekçedeki görüşlerin arkasında duran 59 kişiye soruşturma açıldı. YÖK imzacılardan sekiz öğretim görevlisine (3) kınama cezası verdi. 27 Haziran günü haklarında “Sıkıyönetim yasaklarına aykırı olarak bildiri dağıtmak” suçlamasıyla dava açıldı. Ankara 1 No.lu Sıkıyönetim Mahkemesi’nde görülen davanın ilk duruşması 18 Ağustos’ta görüldü. Ancak haklarında üç aydan altı aya kadar hapis cezası istenen sanıkların hepsi 7 Şubat 1986’da beraat etti. (4)

Aziz Nesin, dava savunmasının bir bölümünde şu ifadeleri kullanmıştı:

“Bizler bu dilekçeyi yazar ve imzalarken bunun karşılığında aydın olduğumuz için bir minnet beklemiyorduk ve aydın olmanın ayrıcalıklarından yararlanmaya kalkmış değildik. (...) Bu dilekçeyi imzalayanlar arasında salt ulusal düzeyde değil uluslararası düzeyde sanatçılar, yazarlar, gazeteciler, bilimciler, hukukçular, eski bakanlar vardır. Bunlar aydın değillerse, Türkiye’de Aydın ilinden başka aydın kalmaz.”

Nesin’in savunması demokrasi ve ifade özgürlüğü konusunda ders niteliğinde olmakla birlikte, romanlarındaki mizahi üsluba da sahipti. Örneğin daha sonra tazminat davası açacağı Manisa konuşmasını anarak şunları söylemişti: “Vahdettin’in aydın olup olmadığı tartışılır ama devlet başkanı olduğu kesindir”.

Aziz Nesin Türkiye’ye karşı

Cumhurbaşkanlığı Köşküne dilekçeyi bırakmaya gelen altı kişilik gruptan Prof. Hüsnü Göksel, gazetecilere, "Türk aydınlarının gözlemlerini en yüksek makama sunmaya geldik" diyordu

Manevi tazminat davası kabul edilmemesi Aziz Nesin'i durdurmadı. Ret kararını Yargıtay'a taşıdı. Yargıtay Dördüncü Hukuk Dairesi 27 Nisan 1987'da "Cumhurbaşkanının yurt gezisi sırasında yaptığı açık hava toplantılarında 'aydınlar dilekçesi' ile ilgili olarak görüş açıklamasının görevi ile ilgisi olduğu kuşkusuzdur" diyerek Ankara Dokuzuncu Asliye Hukuk Mahkemesi'nin yukarıdaki kararını onadı.

Aziz Nesin bu kararı alıp Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bireysel başvuruda bulundu. Ancak bireysel başvuruda kurumları dava edebileceği için Türkiye Devleti'nden şikayetçi oldu. "Aziz Nesin Türkiye'ye Karşı" olarak adlandırılan dava usul yönünden reddedildi. (5) Aziz Nesin, Kenan Evren'le ve dolayısıyla Sıkıyönetim ile mücadelesini sadece yargı yoluyla vermiyordu. Nesin bir hitabet ustasıydı, tuluatçıydı. 1988'de Pakistan Devlet Başkanı **Ziya ÜL Hak** öldüğünde Kenan Evren, 12 Eylül Darbe yönetimini tanıyan ilk devlet başkanı için "Aziz kardeşim öldü..." demişti. Aziz Nesin'den yanıt gecikmedi: "Ben ölmedim, ayrıca kardeşin filan da değilim..."

Aziz Nesin'in geri adım atmaksızın dimdik ayakta durup mücadele etmesinin nedenini daha iyi anlamak için dilekçeden kısa bir bölümü okumak yeterli.

Şöyle deniyordu "**Aydınlar Dilekçesi**"nde:

Ülkemizin, insan haklarının güvenceleri yurt dışında tartışılır bir ülke durumuna düşürülmüş olmasını onur kırıcı buluyoruz.

Yaşam hakkı ve insanca yaşama, örgütlü ve toplumsal varolmanın çağımızda hiçbir gerekçe ile ortadan kaldırılamayacak baş amacdır; doğal ve kutsal bir haktır. Bu hakkın anlam kazanması, düşünceyi özgürce açıklamaya, geliştirmeye ve etrafında örgütlenmeye bağlıdır. Bireylerimizin yeni ve değişik düşünce üretmelerini, gösterilmeye çalışıldığı gibi, bunalımların nedeni değil, toplumsal canlılığın gereği sayıyoruz.

İnsanların son sığınağı olan adalet, insanca yaşamın da başlıca dayanağıdır. Bunun gerçekleşmesinin çağdaş hukuk devletinde geçerli yolları, adalet arayışının hiçbir şekilde engellenmemesini ve adalette ulaşmada olağanüstü yargı yollarına ve olağandışı yöntemlere başvurulmamasını gerektirmektedir."

Dilekçe'deki saptamalar ve talepler aradan 29 yıl geçmesine karşın maalesef tazeliğini koruyor.

Neden mi, Kenan Evren'in o günlerde yaptığı açıklamalardan bir ikisini okumak yeterli:

“Türkiye’de işkence ve fikir suçu yoktur ” (28 Mart 1984), “Kimin ağzına kilit vurmuşuz. Fikirler serbestçe söylenmiyor mu?” (28 Aralık 1985), “Devlet derneklerle idare edilmez” (13 Mart 1986). (HK)

(1) *Mahkemenin gerekçeli kararında tam olarak şöyle söyleniyor: “Görevi sırasındaki işlemlerinden ötürü sorumsuzluğu ve yargı bağıışıklığı bulunan Cumhurbaşkanı hakkında dava açılmayacağı”*

(2) *Gerçi soruşturma açıldığında bazıları “metne bakmamıştım”, “konut sorunu hakkında sandım”, “kahvede kağıt oynarken getirdiler imzalattılar”, “imza attığımı hatırlamıyorum” şeklinde savunma yapmışlardı.*

(3) *Hacettepe Üniversitesi’nden Prof. Hüsnü Göksel, Prof. Bozkurt Gürel, Doç. Mehmet Haberal, Doç. Zafer Öner, Doç. Salgut Sölçün; ODTÜ’den Prof. İlhan Tekeli, Dr. Ali Gitmez; Ankara Üniversitesi Prof.Şerafettin Turan.*

(4) *Aydınlar Dilekçesi Davası’nda yargılanıp beraat edenler: Aziz Nesin, Hüsnü Göksel, İlhan Tekeli, Uğur Mumcu, Erbil Tüşalp, Haluk Bahri Gerger, Bahri Savcı, Yalçın Küçük, Mahmut Tali Öngören, Mete Tuncay, Şerafettin Turan, Yakup Kepenek, Murat Belge, Halit Çelenk, Mehmet Emin Değer, Korkut Boratav, Mustafa Ekmekçi, Tahsin Saraç, Nurkut İnan, İnci Gür, Güney Dinç, Güngör Aydın, Haldun Özen, Bülent Tanık, Güngör Dilmen, Gencay Gürsoy, Vedat Türkali, Özay Erkalıç, Salih Şencan, Kemal Demirel, Vecdi Sayar, Tuluhi Sönmez, Onat Kutlar, İlhan Selçuk, Ümit Erdoğan, Berna Moran, Mine İnkaya, Veli Lök, Emre Katkın, Cahit Tanır, Yılmaz Tokman, Şinasi Acar, Ali Oral, Ruşen Hakkı Özpençe, Hayri Tütüncüler, Güngör Türkeli, Atıf Yılmaz, Fuat Başer Sabuncu. Orhan Şahabettin Balcıoğlu, Erdal Öz, Turgut Kazan, Talat Mete, Ercan Ülker, Ahmet Kocabıyık, Ali Cumhur Ertekin, Yılmaz Polat, Cemal Erden, Güler Tanyolaç ve Muhittin Aksu.*

(5) *Avrupa İnsan Hakları Komisyon’u 6 Temmuz 1989 tarihli kararıyla Aziz Nesin’in başvurusunun kabul edilemez olduğuna karar verdi. Avrupa İnsan Hakları Komisyonu, Aziz Nesin Türkiye’ye Karşı, No.13901, 6 Temmuz 1989*